

ՕՐԱԿԻՐ ԶՄԵԼՇՎԵԼԱՅՑ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՈՒՏԵԿՄԻԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԴՏՈՒՆԴԱ ՀԱԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1870

Theta 895

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եւրոպայէն հասած վերջին լուրերը կաւետեն մեզ
թէ Անդղիան, Առուսիան և Խտալիան իրենց քարեկա-
մական միջնորդութեամբը յաջողեր են համոզէլու-
զպատերազմող երկու տերութիւնները, որպէսզի գիշ-
նադադարումմի ըլլայ փոխադարձ օրինաւոր պայման-
ներով։ Այս միջոցին Պաղլիայ առժամանակեայ հա-
սարակակտամական կառավարութիւնը ազդային սահմա-
նագիր ընդհանուր ժողովավ մի վաւերանալով,
կամ նոր կառավարութիւն մի օրինաւորապէս հաս-
տառուելով, յայնժամ պատերազմող երկու կողմէն
կարելի կը լլայ հաշութեան պայմանաց վրայօք խօսիլ։

Հասարակաց կարծիքը այն է, որ զերմանական զօրաց կացութիւնը Փաբիկի և Ա'Եցի առջև՝ երթալու կըդժուարանայ և կըճանրանայ : Գաղղիացիք այս երկու պարսպաւոր պաշարեալ քաղաքներէն անպական գուրս կելլեն և զերմանացի մասնաւոր զօրադնդաշվերայ յարձակելով ոչ սակաւ վկաս կըպատճառ են անոնց, և յետոյ դարձեալ պարիսպներուն մէջ կըքաշուին : Այս մասնաւոր յաղթական յարձակումները թէպէտե շատերը բանի տեղ չեն գներ, բայց հետո զչետէ շարունակուելով խիստ ձախորդ ելք մի կրնառունենալ զերմանական զօրաբանակաց համար, որոնք լսածնուու նայելով, շատ նեղութիւններ կըքաշեն թէ ձմերուան սաստիկ եղանակէն, թէ սննդեան կողմանէ և թէ իրենց մէջ պատահած մահաբեր ծանր հիւանդութիւններէն :

Վ Եննայէն դրուած նամակը մի 'ի մասին պաշտօնին
Ճապարհորդութեան մօսիւ թիվէրին , հետեւալ կա-
րևոր տեղեկութիւնները կուտայ մեզ :

“Այսիւ ձեր իւր Ճանապարհորդութեամբը և
իւր զալտնի տեսակցութիւններովը Խուսիոյ կայսեր
և Միքանչիսկոս ՀՅավաէփ կայսեր հետ, պատուական
ռացատրութիւններ տուաւ և բանախօսութիւններուն
սերմաննքը յառաջ դրաւ, որոնց արժէքը յետ այսու-
ողի պիտի տեսնուին. իսկ այժմ խօսքը պատերազմին
գէաքերուն միայն կը լին բարերի : Այսիւ Պիշլաքը
սմնամիծ և աշազ ին սխալ մի ըրաւ չուզելով հաշ-
ուութեան վրայօք եղած բանախօսութիւնները ըն-
դունիլ՝ Աէտանի անձնատուր ըլլալէ ետե : Այս բա-
ռեպատեհ առիթը զոր յայնժամձեռքէն փախցոց,
զիստի չվերադառնայ բայց միայն սոսկալի և կատար-
ուալ ձախորդութեամբ միայն կամ միւսոյն՝ի պատե-
ազմող աէրութեանց :

« Ամերիկայի Արհացեալ Կահնդաց պատերազմը
որս տարի տեղ , և ամեն մարդ կը յիշէ թէ 'ի ըս-
դան հարաւային զօրաբանակը որչափ մեծ յաջողու-
թիւն ունեցաւ . որուն յալթական գնդերը մինչև հիւ-
խային Ամերիկայի մայրաքաղաքին առջև հասան
նշպէս որ բրուսիացիները Փարիզի առջև են այժմ :
Հայց և այնպէս հարաւային նահանդաց միութիւնը
աղթուեցաւ . միենոյն ձախորդութիւնը պիտի ունե-
ան բրուսիացիք , ըստ ասութեան մօսիւ թիկրին :
յս վայրկինէս սկսեալ Կաղղան պէտք է . որ միայն
կ բանի վրայ զբաղի . այսինքն պատերազմիւ ամեն
արելի միջոցներով՝ առանց դադարման և առանց
թութեան ձայնին ականջ կախելու , ինչպէս որ իւր
շամանիները կընեն իրեն դէմ : Եթէ կարելի ըլլար
ուսիոյ և Աւստրիոյ համաձայնիլ իրարու հետ ,
ուէր յիշեալ երեսէլի կենցաղպէտ անձը , զուցէ
նարք մի կրպտուէր զործելու ընդդէմ Բրուսիոյ
նէ դեսպանական կերպիւ 'ի սկզբան . բայց դըժ-
ուդգաբար այս երկու տէրութեանց մէջ եղած տա-
ճայնութիւնը այնչափ մեծ է որ իրարու մօտենալու
նկալութիւն մի ունենալո՛ բոլորովին անակնի է ,

տարածայնութենիլ կըսեմ, կըհաստատուի կերպապէւ
այնպիսի անձէ մի, որ իւր գեսպանական բարձր
դիրքովը կարողեղաւ ամեն բան տեսնել և ամեն բան
զիտնալ: Այս շաբաթ կայ որ, 'ի Տէղեռզպուրի
Ֆիլեօրի զօրապետը՝ որուն չետ նախաճաշիկս ըրած
էի, կըխօսէր ինձ այս տարածայնութեան վրայօթ զոր
եւրոպական աղէտալի գէպք մի կանուանէր. բայց եւ¹
այնպէս, կըյաւելուր, եթէ երկու կայսերները ու
զելու ըլլան, կրնան շատ դիրութեամբ համաձայնիլ
վասնզի ի՞նչէ իրենց տարածայնութեան պատճառը
եթէ ոչ քինախնդրութիւն մի որ արգէն հնացեալէ.
և Արևելեան խնդիրները նկատելու կերպը, որ քիչ
մը այն երկու ընկերաց ընթացքին կընմանի, որոնք
արջին մորթը կըվաճառէին զայն սպաններէ՝ յառաջ:

Այս յօդուածը զրած լվանցույած էինք երբ չեւ
ապիկիրը իմաց տուաւ մեղ թէ՝ Պատզին մարաջախտը և
իւր զօրաբանակիր՝ որ 173,000 հոգիէ բաղկացեալէր
ինչ ինչ պայմանն եռովանձնատուր եղի Ծըն Բուռսից:

Ֆիորէնցայէն Հոկ . 18 ամսաթուով կըդրեն :
“Հում մայրաքաղաքին և հռոմէական դաւապաց
ժողովրդական քուէ արկութեանց արդինքը Խտալիոյ
թաղաւորին ներկայացնելու համար սահմանեալպատա-
ղամաւորութիւնը ամսոյս Ծին հասաւ մեր քաղաքը :
Ընկարելի է նկարագրել ձեզ անոր եղած շքեղ ըն-
դունելութիւնը ոչ միայն տէրութեան պաշանատար
ներէն այլև մանաւանդ Ֆիորէնցայի ժողովրդեան կա-
մաւոր ու պղղասիրական ամենամեծ ջերմեւանդութե-
նէն : Ֆիշեալ պատգամաւորութեան հասնելուն հե-
տեւալ օրը , անոր անդամները՝ նախադահութեամբ
Աէրմոննեթա դքսին , պատիւ ունեցան հանդիսաւոր
կերպիւ ներկայանալու Վէքթօր—լամանուէլ թա-
ղաւորին . որուն յանձնեցին ժողովրդական քուէար-
կութեանց արդինքը : “Որին Վէհափառութիւնը
նախադահուն ատենախօսութեանը պատասխանելով
ըստ , թէ պատգամաւորութեան բերած յիշեալար-
դինքը՝ Խտալիոյ միաւորութիւնը կատարելապէս կը-

պասակէ զինի երկար ժամանակ սպասելու, և միանդա
մայն իւր վատահութիւնը յայտնեց թէ խտալիոյ նոր
թագաւորութիւնը հնոյն Հռոմայ յիշատակաց մէջ կա-
ռող պիտի ըլլայ իւր շքեղութեան և մեծութեան շա-
խլզ զանելու : Ա երջապէս հոգեորական խնդրոյն
վրայօք խօսելով, թագաւորը իւր հաստատուն որո-
շումը յայտնեց ապահովցնելու կաթողիկ եկեղեցւոյն
անկախութիւնը : Ասմիջապէս թագաւորական հրամա-
նագիր մի հրատարակուեցաւ, որով Հռոմայ մայրաքա-
լոքին և հւամելական նահանգաց խտալիոյ թագաւո-
րութեանը հետ միաւորութիւնը օրինաւորապէս
Հռոմանեցաւ : Եսոյն հրամանագիրը կըծանուցանէ նաև
թէ Քահանայապետին անկախութիւնը ապահովցնելու
համար չարկաւոր եղած պայմանները՝ նմանապէս Ա.
Խաչին հողեորական իշխանութեան աղատ զործա-
բառութիւնը՝ յատուկ օրինօք մի պիտի վաւերացուին :

Ուսպառին ատենախօսութիւնը շատ հաւանուեցաւ
անաւանդ եկեղեցւոյն անկախութեանը վերաբերեալ
առորին մէջ։ Այսորէնցայի ժողովուրդը և բոլոր խտա-
ցիները առհասարակ՝ ամենեին համամիտ չեն մեր
երջին ծայր խիստ հասարակապետականաց և ազատ
ուսածողաց որոնք կուղեն որպէսզի Խառլիոյ կառա-
գական պատճեն է առաջ առաջ առաջ առաջ առաջ առաջ

արութիւնը ամեն կաթոլիկ չի մնադրսամբ իւնները չնէ
հումի մէջ և երես շտայ՝ ոչ Պատրիս և ոչ կարդինալ
երուն : Աակայն եթէ այս շաւիղը մտնելու ըլլամք,
եր Ճամբռուն վերայ մղի դէմ պիտի գ անհմք Երու-
ան և կաթոլիկ տէրութիւնները . բայց յայսմանէ ի-
ալացի ժողովրդ եան զզ ացումը շատ կրօնական և չեր-
ուուանդէ . Տէտևաբար մնձապէս պիտի վշանայ եթէ
աս մի տրուի եկեղեցւոյն արտօնութեանցը և անոր
աշտաման աղատ զործագրութեանը : Եթէ Ա.Գահչը
սրող եղաւ դէմ դնել այսքան դարսուց բաղնիմանը
և լուբան յեղափոխութեան , բսել որ իւր մէջ ջա անի

բարոյական զօրութիւն մի , որ գերազոյն է ամեն
մարդկային զօրաւթենէ : Խաղաւորին խօսքերը ապա-
հովացնեն զժողովուրութ իւր կրօնական զդաշմանը մէջ՝
ինչպէս նաև կառավարութեան ընթացքին մէջ :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Պարսկաստանայ և Հնդկաստանի Առաջնորդ գերազականիւ Մովսէս արքեպիսկոպոսը՝ որ ՚ի Հուղարկութեան կամաց անշեալները կալկաթայի մեծարքոյ հասարակութեան յորդորական կոնդակի յուղածրկած է . որ ըստ խնդրոյ Նորին Արքազնութեան , վիմագրութեամբ տարածուեր է բոլոր Հնդկաստանի հայաբնակ քաղաքները . Յիշեալ Հովուական կոնդակը արժան համարեցինք մեր ընթերցողաց աչաց առջեւ դընել հանդերձ բազմաթիւ ծանօթութիւններով , զորս կալկաթայի զիտնական և աղջասէր երեւելի անձ մի ըրած է նոյն կոնդակին իմաստից նկատմամբ :

Առամենապատճեղի և Աստուածատէր հասարակութիւնն, որը բնակիմ ի գանազան քաղաքուն չնորկատանի,

Նուիրելով զսիրապեղուն մեր օրհնութիւնս
աղաջանոք հրաւիրեմք զամենեախն մոտադիւր
յունկնդրութիւն յիտագայ բանից մերոց :

Հնդկահայրք լեռու են և արդ ևս են յոյժ սակաւաթիւ
անդամք լրութեան ազգի մերոց . սակայն համբաւ նոյս
ազգասիրութեանն և բարեապաշտութեանց՝ կարի մեծ
տղթեցութիւն արարեալէ յազգի մերում , և ազգն յար-
գանոք մեծաւ յիշատակի զամուն Հնդկահայրոց , որպէս
ազնուադպոյն մասնի խրոյ անդամոց :

Ոչ է զրիսեալ աղքն՝ զՀնդկահոյոց ունելով զնոյն համարումն . քանիզի զործք նոցա աղքասիրական՝ յաւիտենական յիշատակաց արժանի զնոյնա ապացուցելեն առաջի լրութեանն Ա.Պ.Գ.ի : Փաքր 'ի շատէ տեղւոյս 'ի դէս համարխմբ յիշատակազրել զմեծամեծ զործս նախնեաց ձերոց , առ 'ի հաւասարի կացուցանել զմեր բնարան , և զալատկառի համարումն աղքին : 4)

Ա. Հնդկահայք՝ հատուած զնացեալ՝ ի Պարսկասաաւնէ հասաատեցին զինակութիւնս իւրեանց՝ ի զանազան քաղաքո Հնդկաստանի, և Աստուած աջողելով զդութձու վաճառաւականութեան նոցա, մեծացան՝ ճոխացան և հասատուեցին զարմատս իւրեանց փարթամութեամբ որպէս ծառ որ տնկեալիցէ՝ ի գնացո ջուրց : Այս որչափ նորա հարստացեալ զօրացան՝ կրինապատիկ առաւելութեամբ ևս եռանդն աղդասիրութեան արծարծեալ վառեցաւ՝ ի պէրսո նոցա ամենեցուն . ուսափ ոչ միայն անձանց՝ այլև սպազին զմեծութիւնս իւրեանց գանձեցին, վասն ազգի՝ Քամանակակից և ապադայ բարօրութեանց եղեն մոտանու, և սակա աղդացին յառաջազիմութեան՝ գործունայ ճգամի՛ ի կիրարկին զրբան իւրեանց և զվատոտակի ։ Այսն աղբիւր բարեալաշտօն աղդասիրութեան նոցա էր, որ պահեալ պահպանեաց զհարուածեալն Զուղա՛ զիւրանցն հայրենիս, յիրեսաց բազմալիսի բանակալըրութեանց նոցեալ ժամանակաց(2), որք ուզիսօրէն հորդեալ՝ ի պէս էս տուայտեցուցիչ հոսանաց՝ որպէս պատութիւննելուաւատ առնէ՛ ողողել կամեցան զջուղա . և թէպէտ սփեցին զիեծագոյն մօսն, այլ նախ խնամքն Աստուոյ, և ապա աղդասիրութիւնն Հնդկահայոց պահեաց նշխարն զոր այսօր տեսանեմք : 3)

4) Հնդկահայք արդի՝ չեն անծանօթ հնոցն. բայց որ
նշրջաբեռ է նորոց՝ զքաւորութիւնն է հաւատոյ եւ նոգ-
ոյ ազգասիթուրեան հնոց ՚ի նոր :

2) Ξωμαδηνισί Έτος τρισεπτακοινούρητην διεκδικεί μήματα
απεργιακών ή γλυπτών πετρέων, αγγεία σε ρυθμόν της
φιλοποιητικής έργων ή λαρνάκης ή γλυπτών πετρέων απεργια-
κών, πρωτόκλιτοι ή γλυπτών πετρέων που φέρουν την ονομασίαν
των απεργιακών :

ՅԵՐԵԿ Եղիսար՝ ապա ոչ մեծագոյն մասն, մինչ ար-
արանայր յանելն՝ զմին՝ լի վեշտասան մասանց՝ իբրեւ
ենեկու :

իշխել և հրամանյել՝ ի վերայ ազատ կամաց՝ ոչ բնութ: 21
Ուստի եթէ սիրելիքդ մեր անփոյթ մնասնջիք, և անդուր
մերումն ձայնի, զի՞նչ այլ կարօղ եմք առնել: Արդ սո-
վին թզմով մերովառաջի առնելը ձեզամենեցուն զմեր
աղաչանս, զմեր հայցուածու, և զմեր թախանձալիք
յորդորանաց բանս, զի զարթուոջիք՝ ի սիրոս ձեր՝ ըզ-
նիրհէեալն այժմ՝ զազգասիրութեանն եսանդ(22): Հոգ
տորջիք սակս ասադային(23), և զազգութիւն ձեր՝ ի սե-
րունդս ձեր պահել փոյթ կալջիք, որով թէ՛ զազգն ող-
ջոյն՝ և թէ՛ զմեզ ունիք որսի կացուցանել, և գուք ես
անպարտ մնալ առաջի Աստուծոյ և ազգին: 24)

Յետ ժամանելոյ մեր տատ , վորք ՚ի շատէ հասու լինելով զի ապդային գարոց տեղւողդ դատանի ՚ի խանդաբարեալ դրամթեան , ՚ի 24 Հոկտեմբեր 1864 ամի 242 համարաւ դրեցաք առ պարտն Եկեղեցաւանն Ապկաթոյ Նազարէթաց սուրբ Եկեղեցւոյ 25) փայթ տանել ըստ այնմ մասին , և զհանդամանացն տալ մեղ տեղեկութիւնն . այլ ոչ ըստացաք զգատասխանի : Ուստի տղաչեմք այժմ , զի մի անմտադիր լի ջիբ սոյն մերում առաջորկութեան . այլ ազգովին փրկարար հոգ խմի տանելով հաճեսջիբ դրիլ առ մեղ զուրախորաք պատասխանին ձեր :

Սի ծանր թուեսցի ոմանց անաշառ մեր բանք²⁶⁾,
զոր 'ի ցաւոց սրտի սպարառաւոր եղագ զրել, այլ զժան-
րութիւն ազգուեր վասնդին թու' ի կը իս եգեալ, փու-
թացցեն օր յառաջ զշնար իմն առնել ոյնմ, մինչդեռ
տակուին գոյ յոյս և յամանակ :

Օրհնելով զձեւ զամինեսին , և հայցելով 'ի Տեառնէ զձեր բարօրտթիւնս ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ , և մը և մասիք աղօթանուէր անձննծայրութեամբ :

Ա Զուղա յԱմենա. սուրբ վանս, 'ի 42 Մարտի 1869:
Զերոց գերապատութեանց Ա.զօթ արար ծառայ,
(Զեռա.) Պարտկաստանոց և Հնդկաստանի հայոց
Ա.րքեալիսկովոս Մ'ովիսկ: 27)

տեղակալ . յորց մի զգիք կարող է զրջել զբազումն յիւր կողմ . իսկ դն . յն յուսաս , ում ապահինիս , պատկառի բնութիւն մեր 'ի յաւերումն . բայ . է բայ : Եթէ կայ մարդ 'իտան , միով բաղխմամբ բանայ քեզ զդուուն . իսկ եթէ ոչ ' զարկ ստեղ ստեղ , բաց 'ի վաստակոց ձեռին ' ոչ շանիս ինչ :

21)Երեւակեա իցեր իբուռունք որպաշտամանց առ Աստուած՝ ի շինուրիսն եկեղեցւոյ , ոչ սուրբ Գրիգոր Պատառորիչն մեր՝ զոսկայի ջարջարանս ՚ի մարմնի խրում կրեր՝ եւ ոչ սուրբ Յուսիկ բռնի նորա զամբիծ արիսն իւր տայր ՚ի գուր Նուիրական Ռիվտին ՚ի ձեռն ամբարիշտին Տիրանայ , յետ ընդ ոտիւր խորտակելոյ զիկանական պատկեր Յուլիանոսի Աստուածութաց պղծոյն : Տես Խորենա . հատուած զ . զի . ճդ : Այ քէ կեցեալս եմ լոկ լինելոյ ան ձևատած :

22)Սրբարանայր յասելց՝ թէ չկը ՚ի կարիս վարդապետություն ձեզ յազատ վայրի այլը . զջուղայուն յառուսկ է բան զի չունիմ զգործին զոր ՚Քրիստոս ունիլ ուսոյց Առաքելոց . այն է՛ խորագիտութիւն օճի , եւ միխամտուրին աղաւնոյ . եւ ոչ իսկ կարեմ ըստ Պողոսի իրաւաբանեկ' թէ խորագետն էի , յսելօք կալայ ըգձնեզ . Տեսք . Կորս . Ժք . 16. եւ մատաւանին իսկ տուննիմ վանրեն բարորել չկարեմ , եւ ոչ վրեժմանդիր լինել կարեմ ՚ի Ոիրակացւուն բարեկ :

23) Այն հոգեւորականից՝ որոյ եռանդ հոգուոյ ազգա-
միքութեան անհերթ է՝ զիս մեզ բարկոծել հրաւիրեմք
հրապարակաւ, , ըստ ձալի տագէ՛ եք կա՞ ի ջուղաւ:

24) Անպարտութիւն մողովիրդեան՝ ջառնեն պատաս-
սանի պարտեաց հովութիւն, թէ որչափ ՚ի հովիւն կա-
անայ պարտիք հօտին ըստ վճռոյն սուրբ Գրոց : Տես
Եզրեկեկլ . գ . 19 . տես եւ ՚ի Նարեկի բան 71 :

25) Ο' χινές ωριμωσίαν π. απ. αγιού' εκεί της ηγετικών της σημειώσεων σημειώσεων οι οποίες θεωρούνται από την ιερά Εκκλησία όπως οι πατέρες της Αγίας Εκκλησίας. Η οποία αποτελείται από την Καθολική Εκκλησία και τις Ορθόδοξες Εκκλησίες, μεταξύ των οποίων η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία.

26) Երանիք թէ ամենայն իրաւունք առնուին լուսաւուն անազատ, դատաստանին եւ վառոյ յատենին վա-աց, որով նչ ծափէր անիրաւողն՝ եւ ոչ հառաջէր անիրաւեալն. արդ պարզ է այս խնդիր եւ պարզազոյն ան զամենայն բացայացեալս 'ի կարգի բանիս. բան-ի հաւաստի եւ ասել թէ՝ ում կամի ողորմի, եւ ում

27 Ըստ մեզ անհերք եւ խորը ձեռնազրութիւնն. անգի պետքինական ունիտարութիւն ուրանու է ու ուրանու է ու

— ԱԵՐ անկողմանապահութիւնը պարտք կըդնէ մեր
վերայ՝ հրատարակել հետեւալ նամակը՝ զոր ձընդ-
կաստանէն յուղալիկած են մեզ, և որ քիչմը ուշ հա-
սաւ ձեռքերնիս :

Կալկավածու, 1 Սեպտեմբեր 1870

Պատուելի Խմբողիր Արշակոսյ,

Պատուական լրաթուղթ ձեր՝ որ երբեմն զմեր աղ-
դայնոց կողմանց մերթ ուրախալիս և մերթ սպառմա-
կանու հնչէր՝ ի լսելիս աստ , ցաւիմք մեծապէս՝ ի վերաց-
անցիցն զոր յաւուրո յայսորիկ ընթեռնումք , ոչ չ' մա-
սին նիւթական հրկիղութեանց՝ քաղաքաց միայն , այլև
՚ի մասին աննիւթական տոշորմանց սրտից՝ կամիմասել
զանցից վերաբերելոց անՄիջիթար վարդապետին Աշու-
մանուց , զորս ընթերցաք միջոցաւ թիւ 886և887 Արշա-
րուսոյ : Փորձն աշխարհի ուսուցանէ՝ թէ ոչ միայն չա-
րագործաց հարկէ մատնիլ ՚ի դատաստան և ՚ի պատժիք ,
այլև ըստ դիպոյ՝ բարեբարայից և համեստակեցից երկիւ-
զածաց սպարու է ներկայանալ ՚ի դատաստան : Զէ հարկ
մատնանիչ ապացուցումն օրինակիս . քանդի քաղաքաւ-
կիթիթ և բանագէտք զիտեն խմանասիրել թէ առօ՞րս
ուղին բանք մեր : Բայց զիւրաթիւն վերջնոյս՝ բմկո-
ղին դառն և ակամաց բաժակին միայն ասի անմեղութեան
դատակինքն , յորժամ եւլանէ ՚ի դատաստան քննու-
թեան : Բա՛րձ դու զարագանութիւնն և զասատ օրինաց ,
և յայնծամ տեսցիս ըստ Պղատոնի , կատաղի բնութիւն
մարդոյ հաւասարեալ ընդ թէ ութեան գարզանաց :

ԱՆՄԵրիթար վարդապետին պատահարք զի՞նչ գուշակեն մեղ, եթէ ոչ զանալարտ սպանութիւնն հոգւոյ ընդումութիւնը գանգի 'ի դասաստանի քննութեան մարթիներ ո՞չ միայն զարդարութիւնն և զանանութիւնն յերեան հանել, այլև հակադարձարար զկացացումն վաստականիրաւութ նորուն . յորմէ թերեւս երկուցեալ հեղինակին՝ բռւռն անիրաւութեամբ աքսորմամբ նորին՝ 'ի խուռարի ծածկել կամեցաւ զգիրխակս իւր : Սասոյգ է թէ 'ի հնաւ մն առ բարբարութեամբ աեղական կուռավարութեանց լինէին Սասուած ընդգիւմ ոճիրք՝ որպիսի եղին գործք Աւետիքի Պատրիարքի և Յովհաննու ըջամիւննոցոյ եպիսկոպոսի, որք վարեցին զանալարտ անդումն եկեղեցւոյն Քրիստոսի 'ի բանա, 'ի թխավարութիւնն և յաքոռս, տակաւենն և ոչ առանց զատաստանի. բայց 'ի ժամանակիս յայտիկ՝ յորում իշխանութիւնն ըստ լրւաւոր ազգաց, ծաւածալ ունի զիրաւունս խընտամուլական գատաստանին, ոչ կարեմը չբողոքել ընդումութիւն աքսորմանս տանց զատաստանի : Զի եթէ ձեռցման արքուրման մեղմացեալ՝ (յոչ թխավարութեան), պատմաւան այն է զի նոյն իսկ իշխանութիւնն մեղմացեալ է . ասպա թէ ոչ՝ զնոյնն կրէին անշուշտ և արդեան գատապարտք : Ուստի հետեւութիւնն դիմումդոյս տաց մեղմակ և իսկ զգաղցափար հնոյն ամողորմ և գաֆան ժամանակին : Տայց առաւել զարհուրելին այն է, զի տեսաւ ենիմ զիստաւութիւնն տղիստութեանց հնոյն՝ յոզդմանձութիւնն և 'ի լրւաւորութիւնն դարձեալ, իսկ զմերն կարեցեալ բարցականութիւնն անդրաստիսեալ՝ 'ի գոռոզութիւնն և յևս քան զևս 'ի սարսուռ անդիստութիւնն : Այսպիսի ընթացիք զի՞նչ ունի լինել կատարածն տառապալ և անպաշտան ազգիս . սարստիմք հարցանել յԱռջո՞նն, որ միայն կարող է լրւածանել զտարակուսութիւնն եթք : Տե՛ս Աստիքաց . Ճդ, Յկ :

Նիկոլինա՝ քեռողին Կայիշավայ թագաւորին, վասն
Յրիաստակ ասէր, «Միթէ օրէնք մեր զատասլարտեն
թմարդ՝ եթէ ոչ լսեն ինչ նսխ ՚ի նմանէ, կամ գլուխն թէ
լո՞նչ զործէ»: Յովհանն. է. ծ1 : Ապա սովորիմք կնքի թէ
որդեան քրիստոնէական օրէնք՚ի մեջ նսեմ քան զՄոլ-
ուական առաջարկ կատարուած է»:

իսականին 'ի հրեցոյ : Աստուածայիլնն Պօղոս յանտի
որոյ նորդնծաց ժամանակին զանգատելի , թէ եղբայր
նոյն եղբայր զատապարտի և զայն 'ի մէջ անհաւատից .
Ե. Կորին . գ. 6 . իսկ 'ի ծերացեալ օրինաց ժամանակիս

ուղէ միայն լինել եպիսկոպոս Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի Հայոց, եւ ոչ յայլ տեղիս լինողաց . մինչ առկ եր գրել այսակս .

Արքայի կողմէ այսպիս :
Արքեպիսկոպոս Հայոց՝ և Առաջնորդ Պարսկա-
նանայ և Հնդկաստանի :

Հարցաւ. Եթեմն մարտիս սակա անշնորհք պարանո-
ին. եւ նա պատասխանեաց' որ անդամ մարմնոյս
արմարեալ է որ զարաբնոց իմ միայն անշնորհք գտա-
եք : Ա երջապիս միմիայն աջողակուրինն է կարծա-
եզու. եւ ձգագրիչ իմաստակին ատենադպրի՝ որ չափէ
ամենայն, բայց ոչ ըստ Աստուծոյ եւ արդար կղուա-
տուուրեամբ՝ այլ ըստ քմացն շրջէ զեկի կառավա-
ուրեան վանաց. Եթի բարձցես զա՞ի միջոյ, տեսանե-
աց ես աս ոհեմ :

ո՞ւմ զանդատեսցուք՝ թէ աշակերտը սիրոյն զմիմեանս
բամբասւեն, զիրեար անգունեալ վատաքանեն. և որ
հզօրն է, զանզօրն առանց դատաստանի՝ յաքտոր առաւ-
քէ. ո՞վ սքեմքու քրիստոնէականի՝ որ ոլատրուակաւ կրօ-
նին հեղու զմեծամեծ չարիս :

գու խնդրով երբեմն արեան լիճու բացեալ յաշխարհի և
անմեղաց ՚ի մահ մասնելոց լոելքան աղաղակօք այժմէն
ինքն Հռովմ տանջի տադնապի և տանջելոց է խալառ։
Յայսոսիկ անըուր հանդամանաց գայթակղեալ ոմանց
՚ի հեռատես հասարակութենէ մերմէ ասու, հարցանեն
ցիկեար զելից ասագային՝ թէ զի՞ հարկ կեալ և մնալն
ընդ հայտակութեամբ այսօրինակ օրինապահ զիմասու-
րոց և թէ չիցէ՞ բարուք բողոքելն առ վեհափառ կաթու-
զիկոսն և խնդրել զլուծումն իրաւանց. քանդի մինչեւ
ցե՞րբ աղդն պարտի ընդ լծով անիրաւութեան անխնամը
հովուաց եկեղեցւոյ տանջիլ տաղնասպիլ և յերեսաց ան
աղբամ խատութեանց ՚ի հաւատոյ ՚ի հաւատոս միտիլ։
Խոկ ունանց ընդհանրառակին խորհեալ առեն, միթէ կա
թուզիկոսն չիմանո՞յ զամենայն որ անպատեհութեամը
գործի յեկեղեցւոչ, յորժամ խնդիրն խակ յարաբերի
յարտօնութիւն և յաստիճան իւր. մանաւանդ որ լի
թէ կաթուզիկոսն բացակայ է յիշմիածնէ և գտանի ՚ի
Տիկիս : Դարձեալ այլք ոմանք ասեն, զի՞նչ օգուտ զը-
րել և բարոքելն յլչմիածն՝ յորժամ խնդիրն ոչ ընդու-
նի գործադրութիւն. և զայս ասեն ակնարկելով ըդ-
խնդիրն հասարակութեան ամօք յառաջ արտրեալ առ
հանդուցեալ Ա. կաթուզիկոսն վասն շառաքելոց զետիս-
կոպոս յառաջնորդութիւն մայրավանաց Զուղաց անո-
րոշ ժամանակաւ. այլ որոշել և դնել միջոց կինդ կամ
մեց ամոց, որպէս զի չիցէ թեմանկալք սեփիհականու-
թիւն իւրեանց համարեալ զառաջնորդութիւնն, տայցեն
ժժառանգութիւն վիճակին ըստ հաճոյս. որ անմտաղիր
մինչ ցայսօր՝ վարի ըստ ախորժակաց, ՚ի բաց եղեալ
համանգամայն զոր վայելուչ ըստ Աստուծոյ և ըստ Պօ-
ղոսի բարուք վերակացութեան՝ ՚ի անօրինութիւնն հօտին՝
արդ այսպիսի տարածայնութեամբ աղտորեսալ զիմիջն և
հաւատոս բաղմաց՝ յիշեալ առաջնորդութիւնն չգտանէ
ուշը ապահովութեան :

Ս.յառ ամենայնիւ տեսէք զգործս այլ իմն հակառակ՝ ներդորաթեամբ . զի՞ ի մօտ տւորս հասին աստ նամակք ՚ի ջուղայէ . յորոց մին այսպէս ասէ , «Յերեկի և մին մեծ զալարացուղ է պատահեալ ՚ի մէջ Արդարեանց դաստին (սոքա են աղդականք Արդարեանց տեղոյս) և ՚ի մէջ սրբազնին . որոց հրամանաւ այնքան տվելան , ասեն , Սահակ Փափանէնց որդւոյն՝ որ միանգամանցն եաֆասից անկեալ է , և մեծ որդւոյ ձեռն և մին ոտի ըլլչազն կոտրվելոյ . և յերէկ վանիցն Փիշաբն բանդէ և այսօրէ համար Մէջդանցիք յողով են կոչեալ բոլոր Մահլաթներիցն , մինչ աեսցուք վերջն ինչ կլինի , յետոյ ունիմ զրելթէ պատճառն և թէ՛ անս ո՞ն' :

Որդ եթէ այս ևս ստուգեայի և հարուածեալն կնքես՝
զի՞ զմահկանացու կեանս իւր տարաժամ մահուամբ ,
յայնժամ իրաւունք է գրել և լոնդրել , ի վեհափառ կա-
ռուպիկոսէ տալ , ի բաց բառնալ զիրդն յեկեղեցոջ՝ որ
ըրդի ՚ի ժամու պրոյ պատարազին «Միշտ անշարժ-
պահեան զԱթոռ հայկազնեայ», և իրաւամբ տալ ապլա-
զարել աստանւոյն կոտակել զնդրկահայս ՚ի յայտնի
նողիկականութիւն , և զՊարսկահայս ՚ի Մահմէտակա-

